

France Prešeren

KRST PRI SAVICI

Premiera 20. oktober 2010

Režiserka Andreja Kovač

Avtorji likovne podobe Andreja Kovač, Aleksander Andželović, Vasilija Fišer in Darka Erdelji

Lektorica Metka Damjan

Izdelovalci lutk in scenskih elementov Aleksander Andželović, Mateja Arhar, Darka Erdelji, Enver Ibrahimagić, Zoran Kramar, Svetlana Maloić, Neva Vrba

Šivilja Maja Švagelj

Rekviziterka Svetlana Maloić

Mojster luči Miljenko Knezoci

Mojster tona Zoran Petrovič

Vrviščar Enver Ibrahimagić

Igrajo Maksimiljan Dajčman, Davorin Kramberger, Metka Jurc, Danilo Trstenjak, Barbara Jamšek, k. g., Maruša Majer, k. g. in Vito Weis, k. g.

PREDLOGI ZA PRIPRAVO NA OGLED PREDSTAVE

Kako poslednji vojščaki naroda preživljajo svojo zadnjo noč? Kako se soočajo s skorajšnjo smrtjo? Kako izginja staro slovenstvo? Kakšen je prehod od poganškega/prvinskega v krščansko/civilizirano? Kako se soočata smrt in ljubezen?

Prešernova pesnitev je partitura časa, ki se je ustavil v enem samem trenutku. Bitka je prelom. Izpod drobnogleda čustev v mirujoči večnosti pričakovanja se zgodi iznenada – viharo, hitro, nasilno. Sanje razpadejo v prah.

Zadnje ljubezensko srečanje Črtomirja kot zemeljskega bitja iz preteklosti in Bogomile, posebljene svetlobe, je labodji spev poganstva. Beseda postane ječa, ki sili v nespremenljivo zapisano usodo ločitve. Lepota se skriva tudi v odpovedi.

O avtorju

France Prešeren (1800 – 1849) zagotovo slovi kot eden največjih slovenskih pesnikov, če ne kar kot največji. Njegova literarna zapuščina je neprecenljiva. Več o pesniku lahko preberete na spletni strani Gorenjskega muzeja: <https://www.gorenjski-muzej.si/razstave-in-dogodki/stalne-razstave/dr-france-preseren-zivljenje-in-delo/>.

Razmislek

Ali ima, v slovenskem jeziku, pesnikov priimek kakšen pomen?

VODILA ZA OBRAVNAVO PO OGLEDU

Pesnitev

Krst pri Savici je obsežna epsko-lirska pesnitev, obravnavana tudi kot slovenski nacionalni ep, ki jo je Prešeren napisal leta 1835. Pesnitev je razdeljena na tri dele: *Posvetilni sonet Matiji Čopu*, *Uvod* in *Krst*. Režiserka uprizoritve je ohranila domala vse verze, uprizoritev pa se od pesnitve razlikuje po zgradbi, saj je, kot je pojasnila za gledališki list, zgodbo želela pripovedovati bolj kronološko:

»V Krstu smo se ukvarjali predvsem z vprašanjem, kako se znebiti pripovedovalca in besedilo interpretirati, kot bi ga povedal nek lik v stereotipni situaciji. Tako so nastale dinamične besedne kombinacije, ki (predvsem v prvem delu predstave) razgibajo pesnitev, dogajanju na odru narekujejo ritem ter omogočajo paralelne situacije in hitro menjavanje fiktivnih prizorišč. Črtanja teksta je bilo pravzaprav malo, saj ostaja, razen ene tercine, *Uvod* nespremenjen, sam *Krst* pa je sicer razdeljen in prestavljen na začetek in konec predstave, a prav tako ostaja relativno celovit. Zgodbo sem želela pripovedovati nekoliko bolj kronološko, zato je najprej uporabljena retrospektiva iz Krsta, ki govori, kako sta se Črtomir in Bogomila spoznala in kako je on moral v vojsko, nato se z *Uvodom* preselimo na bojišče in se nato spet po originalnem vrstnem redu na koncu najdemo ob Bohinjskem jezeru, kjer Bogomila in Črtomir doživljata zadnje srečanje. Ta zadnji del je bil najbolj problematičen, kar se teksta tiče, saj predstavlja velikanski poetičen ideološki dialog, v katerem je za lutke preveč govorjenja in premalo akcije. Zato je ta del predstave intimnejši, počasnejši in odigran kot intimna drama dveh lutk, ki sta maksimalno gibljivi in počlovečeni, da lahko izrazita vse subtilne občutke, ki jima jih nalaga besedilo. Velik izziv je bila prav igra in režija tega dela, saj je bilo treba pesnitev in vse besede, ki v tem trenutku vrejo na plano, izraziti skozi minimalne premike, poglede in reakcije, kar kaže na mojstrstvo animatorjev, ki se morajo res zlititi z lutko in ji vdahniti dušo, saj za tako zahteven prizor zgolj tehnično obvladovanje ni dovolj.«

Razmislek

Režiserka omenja tercine. Kakšne kitice so to?

Zgodba pesnitve *Krst pri Savici* ni preprosta, saj se v njej prepletajo številni dogodki, zgodovinska dejstva, pomembni prelomi v preteklosti slovenstva, zgodovinski dogodki pa so prepleteni z ljubezensko zgodbo med Črtomirjem in Bogomilo.

Razmislek

Kako razumete imeni obeh glavnih junakov pesnitve?

Namig

Črt je starinska beseda in pomeni sovraštvo. Bogomil pa je pripadnik verske ločine imenovane bogomilstvo.

Uprizoritev

Pesnitev moramo zagotovo brati večkrat, da lahko iz nje izluščimo vse elemente, ki jih obravnava. Pri vsaki uprizoritvi posebej se avtorska ekipa odloči, katere posamezne elemente bo poudarila in izpostavila. To imenujemo avtorsko branje zgodbe.

Režiserka je svoje branje Prešernove pesnitve opisala tako:

»Zame je Krst zgodba o koncu nekega sveta. O koncu, ki ni velik in junaški, ampak osebni in boleč, saj gre za priznanje poraza in soočenje z lastno človeškostjo. Kako plemenito zvenijo misli: če potone ladja, z njo potone tudi kapitan; sedaj pa si predstavljajte, da ste kapitan te ladje ... in ugotovite, da si ne želite smrti in da niste sposobni samomora, čeprav naj bi bil ta v tovrstnih okoliščinah plemenito dejanje. Že Hamlet se v slovitim monologu sprašuje, kaj je bolj plemenito: biti ali ne biti. In kaj če se v nekem ključnem življenjskem trenutku zgodi, da ste primorani pogledati resnici globoko v oči in priznati, da niste tak človek, kot ste mislili, da ste? Da niste sposobni potoniti z ladjo, četudi bi radi ... To je zame tema, ki jo zasledujem v Krstu.«

V večini lutkovnih in dramskih predstav sta zelo pomembna besedilo in beseda. Kadar pa se ustvarjalci odločijo za uprizoritev pesnitve, sta še toliko bolj pomembna. In zato so pri gledaliških predstavah (dramskih, lutkovnih in tudi opernih) ključni sodelavci gledališki lektorji.

Razmislek

Ste že kdaj slišali za poklic gledališki lektor / gledališka lektorica?

Je sodelavec, pogosteje sodelavka, ki skrbi za odrski govor. Pa ne samo za pravilne naglase, pač pa tudi za logiko stavka, saj lahko le tako misel doseže gledalca. Pri interpretiranju poezije (še posebej Prešernove!) pa je delo lektorja nepogrešljivo, saj se mnogi igralci s podajanjem zahtevne poezije ne srečujejo prav pogosto. Lektorski poklic opravljajo posamezniki, ki so zaključili študij slovenskega jezika s književnostjo, kar pomeni, da so veliki ljubitelji slovenske besede.

Metka Damjan, lektorica pri uprizoritvi *Krst pri Savici*, je bralne vaje opisala takole:

»Mi smo hoteli razumeti poezijo! Zato smo brskali. Pa ne po pesnikovih odvečnih kilogramih ali glažih, ampak po njegovi *pesmi mili*, po Krstu pri Savici. Zavedajoč se, da je *slovnica pot do lepote*, smo odkrivali nenavadne besede, bogate metafore, prepoznavali lepote sloga, iskali smisel ... *Obupala sem skorej takrat reva ... Toda dan jasni, dan oblačni v noči mine ...* Lupili smo plast za plastjo, opazovali ustroj – ter odkrili ne samo cilj, ampak tudi SMISEL. In vsem nam je bila *pesem mila lek*. Zaradi brskanja po skrivnostih jezika smo vsak dan bolj razumeli ... V želji, da bi razumeli tudi vi.«

Predstava *Krst pri Savici* je poetična, saj nežno združuje elemente lutkovne animacije, dramske igre, koreografije, senčnega gledališča, močan poudarek pa je tudi na glasbi.

Razmislek

Kakšno vlogo lahko ima glasba v predstavah?

Popotnica za raziskovanje

Katera dela Franceta Prešerna še poznate? Je pisal samo pesnitve?

O USTVARJALNI EKIPI

Andreja Kovač, režiserka in soavtorica likovne podobe

Andreja Kovač (1979) je po zaključeni 2. gimnaziji v Mariboru študij nadaljevala na ljubljanski Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, kjer je pod mentorskim vodstvom Dušana Jovanovića in Janeza Hočevarja študirala gledališko in radijsko režijo. Doslej je zrežirala številne predstave za otroke, in bila večkrat tudi nagrajena (zlata paličica za najboljšo režijo na mednarodnem festivalu Zlata paličica v Ljubljani, grand prix Poletnega lutkovnega Pristana ter nagrada na festivalu v Belorusiji in na Poljskem za predstavo *Princesa na zrnu graha*). V Lutkovnem gledališču Maribor je doslej zrežirala tri uprizoritve (*Krst pri Savici*, *Princesa na zrnu graha* in *Balerina in kladivo*).

Krst pri Savici je njeno tretje srečanje s Prešernom, saj je pred tem na oder postavila že dve njegovi pesnitvi, in sicer *Povodnega moža* (Šentjakobsko gledališče Ljubljana) in *Lepo Vido* (Gledališka šola Prve gimnazije). Obe predstavi sta doživeli domačo in mednarodno odmevnost.

Vasilija Fišer, soavtorica likovne podobe

Vasilija Fišer (1975) je študirala scenografijo na Umetniški univerzi v Gradcu (prej Visoka šola za glasbo in upodabljajočo umetnost v Gradcu) v Avstriji. Po končanem študiju je delala kot asistentka v graški operni in dramski hiši (Oper Graz in Schauspielhaus Graz). V svoji dvajsetletni karieri je kot scenografka in kostumografka sodelovala z različnimi gledališči, sodelovala pa je tudi pri filmu (v Sloveniji, Avstriji, Nemčiji in na Hrvaškem). Za svoje delo je bila večkrat nagrajena, med drugim je trikratna dobitnica zlate paličice: za kostumografijo uprizoritve Sneguljčica in sedem palčkov, za scenografijo uprizoritve Pastirica in dimnikarček ter za scenografijo in kostumografijo pri uprizoritvi *Žužkerada*, prav tako je dobila bršljanov venec (priznanje ZDUS-a za umetniške dosežke za leto 2013) in druge nagrade.

Aleksander Andželović, soavtor likovne podobe in izdelovalec lutk

Aleksander Andželović (1975), kipar in oblikovalec, je študij kiparstva zaključil na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Prvi del ustvarjalne poti je namenil kiparstvu in oblikovanju skulptur iz gline, kamna, mavca in lesa, kasneje pa je polje svojega delovanja razširil na oblikovanje knjig, lutk in 3-D tehnologije (oblikovanje figur, tisk, animacija in spletne igre). Z Lutkovnim gledališčem Maribor je doslej sodeloval pri štirih uprizoritvah, za katere je oblikoval lutke in scenske elemente (*Krst pri Savici*, *Sen kresne noči*, *Snežna kraljica* in *Ostržek*).

Metka Damjan, lektorica

Po študiju slovenskega jezika in književnosti ter sociologije na Pedagoški fakulteti v Mariboru je poučevala na različnih srednjih šolah v Mariboru (Ekonomška srednja šola, Prva gimnazija Maribor, Srednja trgovska šola), in sicer slovenski jezik s književnostjo. Od leta 1998 je samozaposlena v kulturi in deluje kot gledališka lektorica v skorajda vseh slovenskih gledališčih (SNG Maribor, SLG Celje, SNG Drama Ljubljana, Prešernovo gledališče Kranj, Mestno gledališče Ptuj, Lutkovno gledališče Maribor, Lutkovno gledališče Ljubljana ...). Intenzivno se ukvarja tudi s tehniko govora in diha, vodi delavnice o tehniki govora, retoriki, bontonu. Izvaja izobraževanja za podjetja, in sicer o rabi poslovnega jezika (Pošta Slovenije, Zavarovalnica Maribor, Talum, Krka, Podjetniški center Slovenj Gradec, Poštna banka Slovenije). Leta 2015 je dobila Borštnikovo nagrado za dramaturški koncept Hedde Gabler. Kar koli v življenju počne, je skorajda vedno vezano na BESEDO.